

TÜRÜK
Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
2016 Yıl:4, Sayı:7
Sayfa:245-253

ISSN: 2147-8872

HALİL PAŞA'NIN FEZÂ'İL-İ ŞÂM-I ŞERİF ADLI MESNEVİSİ

Ahmet Çam*

ÖZET

Türklerin İslamiyet'i kabulüyle birlikte Anadolu sahasında pek çok dinî, didaktik eser ortaya konmuştur. Mesneviler yazılış mahiyeti bakımından hem edebî hem de estetik yönüyle toplumun öğrenme ihtiyacını karşılamıştır. Mesnevi geleneğine ait alt tür olarak kabul edebileceğimiz Fazilet-nâme geleneği Anadolu sahasında kaleme alınan eserler arasındadır. Fazilet-nâmeler mekânların, vakitlerin, amellerin, milletlerin vb. kavramların kutsallığını ifade eden eserlerin ortak adıdır. *Fezâ'il-i Şâm-ı Şerif* adlı eser 17. yüzyılda Osmanlı Sadrazamlarından Halil Paşa'nın yazdığı Şam vilayetinin diğer yerlere üstünlüğünü ortaya koyan bir mesnevidir. El yazması olan eser harekeli ve 28 varaktan oluşmaktadır.

Şam bölgesi İslam Tarihi ve Osmanlı Tarihi açısından önemli beldelerden biridir. Şam bugünkü anlamıyla yalnızca bir şehir adı değil birden fazla şehri içinde barındıran bir bölge olarak değerlendirilmiştir. Eserde Şam bölgesini kıymetli kılan pek çok hadis, tefsir ve tarihi hadiseler ele alınmış ve bölgenin önemi vurgulanmıştır.

Bu makale iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümü oluşturan Giriş bölümünde Fazilet-nâme, eserin müellifi, nüshaları ve *Fezâ'il-i Şâm-ı Şerif* hakkında bilgi verilmiş; ikinci bölümde çeviri yazıya aktarılmış metinden örnek koyulmuştur. Bu şekilde eserin bütününe dair bir fikir oluşmasına çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fazilet-nâme, Şam, Dımaşk, Halil Paşa, Kutsal mekânlar

FEZÂ'İL-İ ŞÂM-I ŞERİF MASNAWI OF HALIL PASHA

ABSTRACT

As soon as, Turks were embraced Islam, many religious and didactic literary works had been published. Masnawı were adequated needs of public in respect to their compositions, in that either literary or esthetic.

*Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Furkan GEM Türk-Suriye Okulu, Sultangazi-İstanbul
ahmetbetul11@gmail.com

Fazîlet-nâme is a subtype tradition of masnawî tradition which is one of the written works among Anatolian area. Fazîlet-nâme is the common name of places, times, practices and nations which defines holiness of these notions. *Fezâ'il-i Şâm-ı Şerîf* is a masnawî which is written in 17th century by Halil Pasha who was a grand vizier of Ottoman Empire in order to show supremacy of Damascus County when matching with other counties. As a codex, it is composed of vowel point and 28 pieces leaves.

Damascus region is one of the most important county in the sense of Islam and Ottoman histories. Damascus was not only name of a city, it was also name of a region which includes many cities. In this work, importance of Damascus region is layed emphasises on approaching many hadiths, interpretations and annals which makes valuable to this region.

This work is formed of two chapter. In the first chapter, introduction, is apprized about Fazîlet-nâme, author, issues and *Fezâ'il-i Şâm-ı Şerîf*. In the second chapter, is adduced of the translated text. With this way, tried to understand entire of this work.

Keywords: Fazîlet-nâme, Damascus, Dımışk, Halil Pasha, Sacred Spaces

Giriş

Mesnevi nazım şekliyle kaleme alınan eserler konu bakımından incelenince; din, tasavvuf, ahlak, aşk, kahramanlık, tarih, tıp, astronomi gibi birçok alana dair mesnevi ile karşılaşırız. Türler yönünden daha ayrıntılı bir tasnifte ise; esma-i hüsnâ, esma-i nebi, siyer, hilye, miraciyye, gazavat-ı nebi, menasikü'l-hac, fazîlet-nâme v.b. dini muhtevalı mesneviler yanında; şehrengiz, sergüzeştname, sevhilname, kıyafetname, lügat gibi yine hemen her konuda yazılmış mesnevilerin mevcudiyeti dikkati çeker.¹

Mesnevilerin tür bakımından zenginliğe sahip olması alt grupların oluşmasını sağlamış hatta bunlar müstakil bir tür olarak kabul edilmiştir. İnsanlar dine intisap edip onun temel ilkelerini benimsedikten sonra dinde takvaya ulaştıracak veya kendileri için daha fazla faydalı olacak ibâdetlere yönelmişlerdir. Bu tür ibadetler için yol gösterici konumda olan Fazîlet-nâme adı verilen eserler üretilmiş ve halkın hizmetine sunulmuştur.

Fazîlet; fazl-fazale-yefzulü-fazlen fiil kökünden gelmekte ve genel olarak “noksanlığın zıddı”nı ifade etmektedir.² Aynı zamanda “fazîlet” kelimesi üstünlükte yüksek derece³ manasına gelmektedir. Türk İslam Edebiyatı özelinde ele alırsak Fazîlet-nâme türü için “Amellerin, vakitlerin, şahısların, şehir, ülke ve milletlerin fazîletini anlatan bir kitap türü⁴” diyebiliriz. İslâmî literatürde ise “bir şeyi veya bir kimseyi üstün kılan özellikler” anlamıyla

¹ E.Yeniterzi, Anadolu Türk Edebiyatında Ahlaki Mesneviler, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C.5 S.10, 2007 ,433-468

² Cevherî, es-Sıhah, V, 1792; İbn Manzûr, Lisanü'l-Arab,” XI, 524

³ İbn Manzûr, Lisanü'l-Arab,” XI, 524.

⁴ M. Yaşar Kandemir , Fezail, DİA C.12; s.: 529

amellerin, zamanların, şahısların, kabilelerin, milletlerin, yer ve şehirlerin benzerlerinden üstünlüğünü anlatmak için⁵ yazılan eserlerdir.

Tarihî mahiyetleri itibariyle bazı ülke ve şehirlerin Kur'an ve hadislerde anılması, ashap ve tâbiîn sözlerinde zikredilmesi, bazı peygamberlerin veya sahâbîlerin buralarda yaşaması, ayrıca bazı önemli şahsiyetlerin bu yerlerde yetişmiş olması bu şehirlerin fazîletine dair eserler yazılmasına yol açmıştır. İslâm tarihinde önemli bir yere sahip olmaları sebebiyle en çok Mekke, Medine ve Kudüs'ün fazîletleri hakkında kitaplar kaleme alınmıştır.⁶ Şam, İslâm'ın intişarından sonra da kutsal bir şehir olarak değerlendirilmiş; Mekke, Medine ve Kudüs'ten sonra dördüncü kutsal şehir olmuştur. Osmanlıların burayı, Şam-ı Şerîf, "Kutsal Şam" diye nitelendirmeleri İslâmî rivâyetlerden kaynaklanmaktadır.⁷ Hz. Adem'in Şam bölgesinde yaşaması, Kabil'in Habil'i öldürdüğü mekanın burada bulunması, Hz. İbrahim'in yine bir müddet Şam'da ikamet etmesi, Ashab-ı Kehf'in bu coğrafyada yaşaması, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in risâletten önce ve sonra Şam'a uğraması, bölgeyi öven sözler söylemesi, sahabenin, tabiinin burada yaşamış olması Şam'a kutsallığın atfedilmesinde rol oynayan ve onu faziletli kılan sebeplerden bazılarıdır.⁸

Halil Paşa'nın Hayatı ve Eserleri

Halil Paşa 1570 civarında Kayseri-Maraş yolu üzerindeki Zeytun kasabasında dünyaya gelmiş ve Kayserili⁹ olarak ismini duyurmuş kaptan-ı deryalık, sadrazamlık gibi üst düzey görevleri üstlenmiş bir devlet adamıdır.

Devşirme olarak ocağa alındıktan sonra önce Acemi Oğlanları Mektebi'nde, ardından iç oğlanı olarak Enderun'da eğitim görmüştür. Beylerbeyi Vak'ası'nda 1589'da öldürülen ağabeyi Vezir Mehmed Paşa sayesinde temayüz edip 1606'da sancak beyi pâyesiyile çakırcıbaşılığa getirilmesiyle ilk vazifesine başlamıştır. 1609 yılında Hâfız Ahmed Paşa'nın yerine kaptan-ı deryâ olan Halil Paşa deniz tecrübesi olmamasına rağmen bu görevde başarı sağlamıştır. Halil Paşa, ilk kez kaptan-ı derya olduğu 1609–1612 yılları arasında Osmanlı-Hollanda ilişkilerinin başlatılması yolunda önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Vezîriâzamlığı sırasında, Osmanlı Devleti ile imtiyaz ahid-nâmesi bulunan dört ülkenin tebaasının haraç ödeme mükellefiyetini kaldırdı, böylece diplomatik münasebetleri ıslah etmeye çalışmıştır. İspanya tehdidine karşı donanmanın hazırlanması emrini vermiş ve 15 Haziran 1617'de serdâr-ı ekrem sıfatıyla devam etmekte olan Osmanlı-Safevî mücadelesine katılmıştır.

Halil Paşa 1 Safer 1028/18 Ocak 1619 yılında sadrazamlık vazifesinden azledilmiştir. Kendisine teklif edilen Şam beylerbeyiliğini kabul etmeyerek mürşidi Aziz Mahmud Hüdâyî'nin dergâhına sığınmayı tercih etmiş, ancak vezir unvanını ve divan üyeliğini

⁵ M. Yaşar Kandemir , age., C.12; s.: 529

⁶ M. Yaşar Kandemir , age., C.12; s.: 529

⁷ Kassem Toueir (2010), Kuran'ın Bakış Açısıyla Şehirlerin Planlanması Şam-ı Şerîf'in İnşasında Fıkıh ve Sünnet'in Tesiri, Çev. Nurettin Gemici, Hikmet Yurdu, Yıl: 3, S.5 (Ocak-Haziran), s. 335.

⁸ İşbu eser tarafımdan Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili Ana Bilim Dalında Prof. Dr. Mesut ŞEN'in gözetiminde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır ve bu tez giriş, inceleme, dizin ve tıpkıbasım bölümlerinden oluşmaktadır.

⁹ A.H.De Groot, "Halil Paşa-Kayserili," *DİA*, C. XV, s.324

korumuştur¹⁰ Halil Paşa'nın Risâle-i Fezâ'il-i Şâm-ı Şerîf adlı eserini işte bu Şam beylerbeyliği teklifini aldığı esnada yazdığını düşünmekteyiz. Halil Paşa uzun ve yorucu devlet görevlerinden vazgeçip çareyi daha sakin bir hayat sürmekte bulmuş ve bu sebeple şeyhinin yanında kalma kararı almıştır. Her ne kadar bu fikirde olsa da uygulama noktasında aklındaki gerçekleştirilememiş ve kısa bir süre sonra Halil Paşa yeniden kaptan-ı derya olmuştur.¹¹

23 Aralık 1619'da üçüncü defa kaptan-ı deryâ olunca İspanya muhalifi siyasetini devam ettirdi. Hatta II. Osman'a, önemli bir deniz gücüne sahip Venedik'e saldırmak yerine İspanya Krallığı'nı işgal etmeyi tavsiye etmiş, böyle bir sefer için Fas'ın desteğinin de sağlanabileceğini belirtmişti. Ancak Sadrazam Güzelce Ali Paşa Habsburglar'a karşı yeni bir Macar, II. Osman ise Lehistan seferi üzerinde durduklarından bu fikre itibar etmediler.

II. Osman'ın tahttan indirilmesiyle neticelenen ihtilâl sırasında Halil Paşa Sarayburnu açıklarında gemide idi. Bu esnada kendisine teklif edilen sadrazamlığı kabul etmemiş (20 Mayıs 1622) ve olayların dışında kalmayı tercih etmişti. Halil Paşa bundan sonra, II. Osman'ın intikamını almak için Erzurum'da isyan eden Abaza Paşa ile meşgul oldu. Abaza Paşa Halil Paşa'nın himayesinde yetişmiş adeta onun manevi çocuğu gibiydi. Onun Abaza üzerindeki etkisi bilindiğinden kendisine vezirlik pâyesi verildi ve muhtemelen Vâlîde Kösem Sultan tarafından bu isyan hareketini yatıştırması istendi. Halil Paşa'nın Abaza'yı yatıştırma ve yeniden itaatini sağlama yolundaki çabaları bir netice vermedi. Abaza bir tertipten korkarak eski hâmisinin teklifini reddetti. IV. Murad, 2 Aralık 1626'da Halil Paşa'yı ikinci defa sadârete getirdi ve hâlâ isyan halinde olan Abaza'yı itaat altına almakla görevlendirdiği gibi ayrıca İran'la sürmekte olan savaşı barışla sonuçlandırmasını istedi. İran serhaddindeki başarısızlık ve Abaza ile müzakerelerin sonuçsuz kalması Halil Paşa'nın 1 Şâban 1037'de (6 Nisan 1628) azline¹² sebebiyet verdi.

Halil Paşa görevden alındıktan sonra, Hüsrev Paşa'nın serdar ve sadrazam yapılmasına karar verildi. Halil Paşa 21 Nisan 1628 senesinde İstanbul'a geldi ve kendisine divanda dördüncü vezirlik verildi. Fakat bundan sonra çok uzun süre yaşamadı. Bir müddet şeyhi Aziz Mahmud Hüdayi'nin dergahında münzevi bir hayat yaşadıktan sonra vefat etti. Halil Paşa Fezleke'de 1040/1630–1631 yılında vefat edenler arasında gösterilmiştir.

Halil Paşa'nın şu anda mevcut iki eseri bulunmaktadır, bunlar: Gazânâme-i Halil Paşa ve Fezâ'il-i Şâm-ı Şerîf adlı eserlerdir. Ayrıca hayır işleriyle de ilgilenmiş İstanbul'da ve Anadolu'da pek çok hayratın yapılmasına vesile olmuştur.

¹⁰ Aydın, Meltem, *Gazânâme-i Halil Paşa (1595-1623) (tahlil ve metin)*, Marmara Üniversitesi 2010 (Basılmamış Doktora Tezi), s.5

¹¹ ÇAM, Ahmet, Halil Paşa'nın Fezâ'il-i Şâm-ı Şerîf Adlı Mesnevisi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2016

¹² A.H.De Groot, a.g.e. *DİA, C. XV, s.325*

Fezâ'il-i Şâm-ı Şerîf

Fezâ'il-i Şâm-ı Şerîf, İstanbul Üsküdar Hacı Selim Ağa Yazma Eser Kütüphanesi, Hüdayî Efendi kısmı 1162 numarada kayıtlı Klasik Osmanlı Türkçesiyle yazılmış yer yer Eski Anadolu Türkçesi'nin özelliklerine de rastlanılan, dış kısmı 203 x 140 ; iç kısmı 145 x 90 ebadında olup 28 varaktan oluşan ve her sayfada birkaç istisna dışında umumiyetle 12 satır bulunan harekeli yazma eserdir.

Yazılış Sebebi ve Konusu

Eserin İstanbul Üsküdar Hacı Selim Ağa Yazma Eser Kütüphanesi, Hüdayî Efendi kısmı 1162 numarada kayıtlı nüshasında yazmanın oluşturulma sebebine dair herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Fakat Halil Paşa'nın Ocak1619 yılında sadrazamlık vazifesinden azledilip kendisine teklif edilen Şam beylerbeyiliğini kabul etmeyerek mürşidi Aziz Mahmud Hüdâyî'nin dergâhına sığınmayı tercih ettiği sırada bu eseri yazdığını düşünmekteyiz. Zira Halil Paşa bu süreçte Şam'a ilgi duymuş ve onun hakkında bilgileri derleyip bu eseri oluşturmuştur.

Fezâ'il-i Şâm-ı Şerîf, adlı eserin kaynakları hakkında eserde şu bilgi yer almaktadır: : *“[01b/12] bu risâle tevârih kitâblarından ihrâc olunup [01b/13] yazılmışdır.”* Bunun dışında herhangi bir kaynak yeri ifade edilmemiştir. Eserin genel çerçevesi ele alındığında tarih, tefsir, hadis, coğrafya, İslam Tarihi, şecereler gibi kaynaklardan istifade edildiği gözlemlenmiştir.¹³

Fezâ'il-i Şâm-ı Şerîf, adı verilmiş olan bu risale; beş bâbdan (bölümden) oluşmaktadır. Besmele, hamdele-salvele ve din büyüklerine övgülerden sonra bölümler hakkında kısa bilgi verilmiş ve daha sonra asıl bölümlere geçiş yapılmıştır.

Birinci bölüm: Bu bölüm Şam ile alakalı genel bilgileri ihtiva eder. Şam'ın Karaman ve Rum vilayeti gibi aslında bir vilayet ismi olduğu, asıl şehir isminin Dımaşk olduğu bilgisiyyle bölüme giriş yapılır. Bu ayrımı da “Şam vilayetinin iyi şehri Dımaşk'tır.” hadisine dayandırılmaktadır. Şam denilen bölgenin Medine, Bağdat, Halep, Dımaşk hudutlarının tamamını kapsadığı yazılmıştır. Daha sonra sırayla Şam ile ilgili hadis oldukları ifade edilen cümleler yer alır.

İkinci bölüm: Şam şehrinin faziletleri hakkında ortaya konulan delilleri beyan eder. Burada Kur'an-ı Kerim'de yer alan bazı ayetlerin tefsirine dayanılarak Şam ile ilgi kurulmaya çalışılmıştır. Bölüm Şam ve Dımaşk ile ilgili hadislerle devam eder.

Üçüncü bölüm: Bu bölüm diğer bölümlere nispetle daha uzundur. Bölümde Şam mescitleri ve bilhassa Emevi Camii ile alakalı birtakım rivayetler, kıssalar ele alınmıştır. Bu bölümde Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. Yahya ile ilgili anlatılan kıssalar dikkat çekicidir.

Dördüncü bölüm: Enbiyadan, evliyadan ve sahabelerden vefat etmiş olup Şam'a defnedilmiş olanları anlatan bölümdür. Kabü'l-ahbar rivayetinde Dımaşk'ta enbiya kabirlerinin sayısı beş yüz, İbni Selame rivayetinde ise kabir sayısı bin yedi yüz olarak

¹³ ÇAM, Ahmet , a.g.e. s.7

anılmıştır. Sırasıyla önemli görülen mezarlar ve buldukları yerler ile ilgili bilgiler mevcuttur.

Beşinci bölüm: Eserin son bölümü birtakım mübarek mevzular hakkındadır. Yine Hz. Muhammed (s.a.v.) tarafından söylendiği rivayet edilen hadisler, Şam ile ilgili bazı yerler ve faziletleri, Şam’da meydana gelen önemli tarihi ve dini olaylar gibi meseleler bu bölümde yer almıştır.

Eserin sonunda Aziz Mahmut Hüdayi’ye ait bir şiir bulunmaktadır.

Dili ve Üslûbu

Fezâ'il-i Şâm-ı Şerîf, isimli eserin 16. yy. sonları ile 17. yy. başları arasındaki dil özelliklerini barındırır. Bu cihetiyle Klasik Osmanlı Türkçesi dönemine aittir. Sade bir biçimde yazılmış olan bu yazma umumiyetle yazıldığı dönemin ses ve biçim unsurlarını barındırmakla beraber eserde Eski Anadolu Türkçesinden kalan imla özelliklerinin de kalıplaşmış bir biçimde devam ettiği söylenebilir: *dikevüz 3a/4, kemügin 14b/11, kangısı 4b/7, eyü 2b/11* Bu sebeple standart bir dil kullanımından bahsedemeyiz. Düzlük-yuvarlaklık uyumu bakımından bazı kelimeler uyuma girdiği hâlde bazı kelimelerde ise uyumun olmadığını görmekteyiz. Kelimenin son hecesinde yuvarlaklaşma görülür: *sıgmayup 14a/6, kapu 12b/6, olıcağ 15a/11*

Eserin dili genellikle uzun ve canlı cümlelere dayanır. Bu cümleler kimi yerde bağlaçlarla daha da uzun hâle gelmiş olmakla birlikte halkın anlayıp istifade edebileceği sadelikte yazılmaya çalışılmıştır. Cümleler arasında noktalama işareti olmamasına karşın her cümlenin bitiminde diğer cümle arasına bir miktar boşluk bırakılmıştır ve bölüm başlıkları metin içinde belirgin bir biçimde, farklı renkte gösterilmek suretiyle ifade edilmiştir.

Eserdeki söz varlığı incelendiğinde Arapça kökenli kelimelerin hakimiyeti göze çarpmaktadır. Hem dinî-tarihî metin olması hem de dönem itibarıyla Arap diline ait unsurların içtimaî hayatta sıklıkla kullanılması bunda etkilidir. Dizin bölümünde yapılan çalışmada eserde yaklaşık 4370 kelime kullanılmış olup 900 madde başı tespit edilmiştir. Madde başı olan kelime veya kelime gruplarının 530 tanesi Arapça, 42 tanesi Farsça ve birkaç kelimeyi geçmemek suretiyle Yunanca ve İbranice kökenlidir. Arapça kelimelere örnekler: *gazâ 25b/4, mürted 13b/2, mihrâb 11a/12, ihyâ 1b/5* ;Farsça kelimelere örnekler: *hürrem 15a/10, pes 1b/10, güzün 5a/1*

Metinden Örnek

[02b] Bâb-ı evvel : Fezâ'il-i Vilâyet-i (5) Şâm-ı Şerîf hakkında vâkı' olan delâ'ilin beyân ıder.(6)Şâm aslında vilâyet ismidür ve şehir ismi degüldür.(7) Meşelâ Vilâyet-i Rûm gibi ve Vilâyet-i Karaman gibi (8) Ve şehriñ aslı ismi Dımışğdur.Zirâ Resûl (9)hâzretleri şallallahü Öaleyhi ve-sellem buyurmuşdur ki (10) “Hayru'l-medâ'îni'l-Şâm e'd-Dımışğ” ya'Öni Şâm vilâyetinüñ (11) eyü şehri Dımışğdur.Ve dağı şuyı ve ni'Ömeti (12) çoğdur.Ve dağı tevârih kitâblarında dimişlerdür kim **[02a]** (1) Vilâyet-i Şamuñ hüdüdi kıble cânibinde Medîne (2) şehri dâhildür ve şark cânibinde Şehr-i Bağdâd (3) dâhildür ve şimâl cânibinde Haleb şehri dâhildür.

[03b] (9) Bāb-ı sâni: Şehr-i Şāmuñ fezā'ilin ve hâkķında vākıŖ (10) olan delāŖili beyān ider. Ve Hâķ subhānehu ve teŖālā (11) buyurmuşdur ki “Ve'ttini ve'z-zeytuni”¹⁴ yaŖni “tin (12) hâķķı için” ve ehl-i tefsir dimişlerdür ki tinden **[04a]** (1) murād Şehr-i Dımışķdur ve zeytundan murād Beyti'l-muķaddesdür. (2) Ve daķı Hâķ subhānehu ve teŖālā hāzretleri buyurmuşdur-ki (3) “İreme zāti'l-Ŗimādi'l-letī lem yuħlaķ mişluhā fi'l-bilādi”¹⁵ (4) YaŖni maŖnāsı dimekdür ki “Bir mevziŖ vardur ki adı (5) İrem zāti'l-Ŗimāddur ve ol mişilli mevziŖ yaradılmış (6) degildür.” Ve baŖzı ehl-i tefsir dimişlerdür ki “Ol (7) mevziŖden murād Şehr-i Dımışķdur.”

[05a] (7) Bāb-ı sālīs: Şām mescidlerinüñ fezā'ilin beyān ider. (8) Hâķ subhānehu ve teŖālā hāzretleri kelām-ı şerifinde (9) buyurmuşdur-ki “Ve't-tini ve'z-zeytuni ve tūr-ı şinine”¹⁶ (10) maŖnāsı dimekdür “tin hâķķı için (11) ve Fūr-ı şinine hâķķı için” ehl-i tefsir dimişler-ki (12) tinden murād Dımışķda CāmiŖ-i Emevidür ve zeytundan **[06b]** (1) murād Ŗuds-i Şerifde Mescid-i Aķsādur ve Tūr-ı Şinden (2) murād Mūsā peygamber Ŗaleyhi's-selām (3) Hâķ subhānehu ve teŖālā hāzretleriyle kelimāt eyledügi (4) Tūr Fağıdur. Ve daķı Hāzreti Resūlullāhu (5) <şallallāhu> Ŗaleyhi ve-sellem dimişdür-ki “Bir kimesne Mekkede namāz (6) kılsa yüz biñ rekŖat namāz yerine geķer ve daķı (7) bir kimesne Medine-i Münevverede namāz kılsa elli biñ (8) rekŖat namāz yerine geķer ve daķı bir kimesne Ŗuds-i (9) Şerifde namāz kılsa kırķ biñ rekŖat namāz yerine (10) geķer ve daķı bir kimesne Mescid-i Dımışķ -ki (11) CāmiŖ-i Emevidür- anda namāz kılsa otuz biñ rekŖat (12) namāz yerine geķer” ve daķı KaŖbü'l-aħbār **[06a]** (1) rivāyet ider ki “Dımışķda mescid binā olsa kırķ yıl (2) bāķi ķalsa gerekdür.” Sāyir vilāyetlerde olan mescidler (3) harāb olduķdan soñra ve daķı rivāyet olunur ki (4) Hâķ subhānehu ve teŖālā hāzretleri Dımışķ şehrinde bir taģa (5) vahy eyleyüp buyurdı-ki “Ben senüñ yanuñda bir mescid binā (6) itsem gerekdür ki ol mescidi kıyāmet güninde cümle (7) Ŗālem harāb olduķdan soñra kırķ yıl harāb olmayup (8) Ŗibādet olunsa gerekdür” dimişlerdür-ki ol mescid (9) CāmiŖ-i Emevidür.

[18b] Bāb-ı rābiŖ: Enbiyādan (5) ve evliyādan ve aşhābdan müteveffā olup vilāyet-i (6) Şāmda medfün olanları beyān ider. KaŖbü'l-aħbāruñ (7) rivāyetinde Şehr-i Dımışķda ķubūr-ı enbiyādan beş yüz (8) ķabr vardur. Ve İbni Selāme rivāyetinde Şehr-i (9) Dımışķda ķubūr-ı enbiyādan biñ yedi yüz ķabr (10) vardur. Ve Hūd Nebi Ŗaleyhi's-selām ķabri daķı (11) bundadur. Ve enbiyādan üç yüz nebiniñ ķabirleri (12) CāmiŖ-i Emevinüñ ķible diyāri altında medfündür. **[18a]** (1) Ve hem aşhāb-ı Resūlullāh şallallāhu Ŗaleyhi ve-sellem (2) MuŖāviye ve Bilāl-i Hābeşi rađiyallāhu Ŗanhumā müŖezzin-i (3) Resūlullāh şallallāhu Ŗaleyhi ve-sellem bāb-ı sağırde (4) medfündür. Ve emşile İbni ŞefiŖ ve Fuzāle İbni ŖUbeyd (5) ve Usāme İbni Zeyd şahābe-i güzindendür. Bunda (6) medfündür rađiyallāhu anhum ecmaŖin. Bunlar daķı (7) Bāb-ı Sağırde medfündür ve Hāfşa zevce-i (8) Resūlullāh bint-i ŖŖmer rađiyallāhu Ŗanhu bu daķı (9) Bāb-ı Sağırde medfündür.

[20b] Bāb-ı Hāmis : MevāziŖ-i Mübārekleri (10) beyān ider. Ve Hāzreti ŖAli rađiyallāhu Ŗanhu eydür: (11) “Ben işitdim Allah resūlinden şallallāhu Ŗaleyhi ve-sellem

¹⁴ Tin 95/1

¹⁵ Fecr 89/7

¹⁶ Tin 95/1

(12) bir kimesne eyitdi ki “Yâ Resûlallâh Şehr-i Dımışğda [20a] (1) mübârek yir neredür?” Resûlullâh şallallâhu Óaleyhi ve-sellem (2) hâzreti buyurdi ki Şâmda bir tağ vardur. Aña (3) Cebel-i Kâsiyûn dirler. İbrâhîm peygamber Óaleyhi's-selâm (4) anda toğmışdur. Ve dağı Óİsâ Óaleyhi's-selâm anda (5) şaklandı yehüdîlerden. Ve dağı Yahyâ peygamber (6) Óaleyhi's-selâm anda sâkin oldı. Ve dağı İsâ (7) peygamber Óaleyhi's-selâm İbrâhîm peygamber Óaleyhi's-selâm (8) ve Mûsâ peygamber Óaleyhi's-selâm ve Eyyûb peygamber (9) Óaleyhi's-selâm anda sâkin oldılar rıdvânullâhi teÓâlâ (10) Óaleyhim ecmaÓın. Bu cümle Cebel-i Kâsiyûnda namâz (11) kıldılar ve Óibâdet eylediler. Ve hem Allâhü teÓâlâ hâzretinden (12) bir hâcetleri olsa anda hâcet dilerlerdi.

Kısaltmalar

age.	Adı Geçen Eser
bk.	Bakınız
hzl.	Hazırlayan/Hazırlayanlar
s.	Sayfa

Kaynakça

- AYDIN, Meltem, *Gazânâme-i Halil Paşa (1595-1623) (tahlil ve metin)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2010
- AYVERDİ, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. 3. cilt. Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2005.
- GROOT , A. H. de, Halil Paşa Kayserili , *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt:15 , İstanbul 2007.
- İBN MANZÛR, Celalüddin Muhammed b. Mükerrrem (711/1311), *Lisânü'l-Arab*, I-XV, Dâr Sâdır, Beyrut, 1300.
- KANDEMİR, M. Yaşar, “Fezail”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt:12 , İstanbul 2007.
- REDHOUSE, Sır James W, *Turkish and English Lexicon*. Çağrı Yayınları, İstanbul, 2006.
- Şemseddin Sâmi, *Kâmûs-I Türkî*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1989.
- TOUEİR, Kassem, Kuran'ın Bakış Açısıyla Şehirlerin Planlanması Şam-ı Şerif'in İnşasında Fıkıh ve Sünnet'in Tesiri, Çev. Nurettin Gemici, Hikmet Yurdu, Yıl: 3, S.5 (Ocak-Haziran), s. 335. 2010
- Türk Dil Kurumu, *Derleme Sözlüğü. I- XII*, Ankara, 1963-1982.
- _____, *Tarama Sözlüğü. I- VII*, Ankara, 1963- 1974.
- _____, *Türkçe Sözlük. 2 cilt*. TTK Basımevi, Ankara 1998.
- _____, *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1983.

TÜRK, Vahit, ŞABAN, Doğan, ŞERİFOĞLU Yasin, *Eski Anadolu Türkçesi Dersleri*,s.31, Kesit Yay., İstanbul, 2012

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Halil Paşa İbn-i Pirî Vakfiyesi, 11b; Osmanlı Tarihi, C. III, Kısım II*, TTK, Ankara 1982, s.370.

YENİTERZİ, Emine, *Anadolu Türk Edebiyatında Ahlaki Mesneviler*, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C.5 S.10, s.433-468, İstanbul 2007